

Moni Ghelerter

Acum, când împlinește 70 de ani de viață, dintre care vreo 40 de teatru, Moni Ghelerter îmi apare întocmai așa cum l-am intuit mai de mult, după primele sale spectacole bucureștenc, adică asemeni unui Mihail Sebastian al regiei teatrale.

Poate că, înainte de orice, paralela se impune din cauza nevoii vitale a lui Moni Ghelerter de ordine, limpezimea și rațiunea pe care le-a căutat întotdeauna autorul Ultimei ore. Toate textele de teatru trec, înainte de a urca pe scenă, printr-un examen necrutător, menit a depista, diagnostică și, bineînțeles, înlătura tot ce e confuz sau inadvertență. Numai cine i-a cunoscut îndeaproape felul de a lucra știe cum își chinuie actorii și — mai ales — cum se chinuie pe sine regizorul, până la descifrarea și justificarea totală a piesei. Spre deosebire de binecunoscutul curent în regia mondială care cultivă incoerența teatrală și absența logicii, Moni Ghelerter are, dimpotrivă, voluptatea clarității. El a fost și a rămas, din acest punct de vedere, un conservator de avangardă. Membru al familiei de spirite Sebastian, Moni Ghelerter pendulează, ca și scriitorul, între extremele sensibilității, dar rivnește, în munca de toate zilele pentru scenă, la cucerirea echilibrului. E ca și cum viața artistică a regizorului ar fi menită să camufleze și să compenseze neliniștile sale existențiale. De aici, aderența lui Ghelerter la textele de tip echovian, cu tonuri scăzute, crime catifelate, drame la o ceașcă de ceai, și autoderiziune, precum și repulsia sa organică la adresa violenței exteriorizate și a trivialului.

Cercetînd mersul regiei de azi, vom observa cu ușurință că Moni Ghelerter este printre cei mai fideli și de seamă apărători a ceea ce ne-am obișnuit să numim, convențional, „primatul textului”. El (mi se pare că am spus-o cîndva) este asemeni dirijorilor care, reprimîndu-și sever gesticulația spectaculoasă în clipa concertului, se dedică întru totul partiturii. Pentru el, textul nu reprezintă un mijloc, ci un scop. În gîndirea lui, piesa nu e rampa de lansare a navei regizorale, ci însăși Luna.

Într-o vreme cînd ideea angajamentului politic și moral a devenit quasi-sinonimă cu noțiunea de intelectual responsabil, Moni

Ghelerter s-a dovedit a fi unul din marii angajați în serviciul dramaturgiei originale postbelice, asumîndu-și sarcina (și riscul) de a da viață scenică pieselor scrise azi pentru azi. N-am statistici la îndemină, dar, mi se pare, regizorul pe care-l sărbătorim a patronat artistic cel mai mare număr de debuturi într-ale dramaturgiei din ultimele trei decenii. Mulți dintre autorii timpului îi sînt recunoscători pentru aceasta. Alții ar trebui să-i fie.

Moni Ghelerter s-a pus în serviciul textelor, cu asemenea fanatism și cu asemenea dorință ascetică de a-și dizolva personalitatea în cuvintele pieselor de teatru, încît s-ar spune că orgoliul său suprem este umiliția. Umiliția de înțelept. Pentru că astăzi, cînd furia mondială a regiei anti-text a atins punctul dincolo de care nu mai e nimic, cînd lumea scenei simte nevoia întoarcerii la izvoare, cînd un Arrabal mărturisește, spăsit, că s-a înșelat și că, totuși, esența spectacolului teatral e textul și numai textul — Moni Ghelerter suride, deoarece el știe, de mult, de mult de tot, dintotdeauna, că la început este cuvîntul.

Al. Mirodan